

LIETUVOS BANKO FINANSINIŲ PASLAUGŲ IR RINKŲ PRIEŽIŪROS DEPARTAMENTAS

Centrinių kredito unijų ir kredito unijų vadovams

2023-08-03

Pagal adresatų sąrašą

DĖL PINIGŲ PLOVIMO IR TERORISTŲ FINANSAVIMO RIZIKOS VALDYMO

Lietuvos bankas, siekdamas nustatyti ir įvertinti kredito unijų sektoriaus patiriamą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo (PPTF) riziką, atliko centrinių kredito unijų ir kredito unijų (toliau – kredito unijos) Lietuvos bankui pateiktų duomenų analizę (ataskaitinis laikotarpis nuo 2022 m. sausio 1 d. iki 2022 m. gruodžio 31 d.). Atliktos analizės rezultatai kredito unijų sektoriaus atstovams buvo pristatyti 2023 m. birželio 13 d. vykusiame susitikime.

Šiuo raštu atkreipiame kredito unijų vadovų dėmesį į Lietuvos banko atliktos PPTF rizikos vertinimo analizės rezultatus ir į tai, kad kredito unijos, vykdydamos veiklą, turėtų užtikrinti, jog PPTF rizika būtų tinkamai nustatoma ir vertinama ir būtų imamasi tinkamų ir proporcingų priemonių PPTF rizikai valdyti.

Dėl tarptautinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimo

Atsižvelgiant į tai, kad Rusija 2022 m. vasario 24 d. pradėjo karą prieš Ukrainą ir jos gyventojus, bei į Europos Sąjungos (ES) ir jos sąjungininkų griežtinamas ir įtvirtinamas sankcijas ir ribojamąsias priemones, skirtas Rusijos Federacijai, Baltarusijos Respublikai ir (arba) susijusiems subjektams, kredito unijoms svarbu užtikrinti tinkamą vidaus kontrolės procedūrų, susijusių su tarptautinių finansinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimu, nustatymą, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 4 punkte. Svarbu pabrėžti, kad, atsižvelgiant į Lietuvos geografinę padėtį ir per paskutiniuosius dešimtmečius susiformavusius ekonominius ryšius su Rusijos Federacija ir Baltarusijos Respublika, tinkamas tarptautinių sankcijų įgyvendinimas yra itin reikšmingas. Lietuvos bankui atlikus 2022 m. PPTF rizikos analizę, pastebimas operacijų, susijusių su Nepriklausomų valstybių sandraugos (NVS) valstybėmis, skaičiaus ir vertės išaugimas. Tai gali indikuoti, jog atliekant operacijas per NVS valstybes gali būti siekiama išvengti Rusijos Federacijai taikomų sankcijų, todėl ši rizika toliau išlieka ir įstaigos turėtų užtikrinti tinkamas priemones sankcijų vengimo atvejams identifikuoti.

Lietuvos bankas akcentuoja, kad kredito unijos privalo užtikrinti, jog tarptautinės sankcijos būtų įgyvendinamos tinkamai bei būtų užtikrinama, kad sankcionuoti subjektai, siekiantys apeiti tarptautines finansines sankcijas, nepasinaudotų kredito unijų teikiamomis finansinėmis paslaugomis. Siekiant šio tikslo labai svarbu ne tik įsidiegti atitinkamas vidaus kontrolės priemones ir procedūras tarptautinių sankcijų, ribojamųjų priemonių rizikai valdyti, bet ir nuolatos tobulinti turimas kontrolės priemones bei vykdyti periodinius turimų kontrolės priemonių efektyvumo ir veiksmingumo patikrinimus. Atkreipiame dėmesį į tai, kad ES taikomos ribojamosios priemonės apima ir ekonomines ir (arba) sektorines sankcijas tam tikroms teritorijoms ir (arba) ekonomikos sektoriams, todėl užmegzdamos naujus dalykinius santykius, taip pat vykdydamos kliento sandorių ir (arba) operacijų stebėseną kredito unijos turėtų atkreipti itin didelį dėmesį į sandorius (operacijas) ir (arba) klientus, klientų partnerius, klientų klientus,

(galimai) susijusius su sankcionuotomis teritorijomis ar ekonomikos sektoriais.

Papildomai rekomenduojame susipažinti su Lietuvos banko parengta tarptautinių sankcijų įgyvendinimo finansų įstaigose apžvalga, kurioje nurodomi gerosios praktikos pavyzdžiai ir atvejai, kada tarptautinių sankcijų įgyvendinimui taikomos priemonės turėtų būti tobulinamos¹. 2023 m. gegužės 30 d. Lietuvos bankas patvirtino Finansų rinkos dalyviams skirtus nurodymus dėl tarptautinių sankcijų įgyvendinimo², kurie įsigalios 2023 m. rugsėjo 1 d. ir su kuriais privaloma susipažinti bei juos įgyvendinti ir kredito unijoms.

Dėl kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo tais atvejais, kai tapatybė nustatoma klientui fiziškai nedalyvaujant

Įvertinus kredito unijų Lietuvos bankui pateiktus duomenis, nustatyta, kad, kaip ir ankstesniais ataskaitiniais laikotarpiais, 2022 m. vis daugiau kredito unijų kliento tapatybę nustato nuotoliniu būdu. Remiantis Europos bankininkystės institucijos gairėmis pagal Direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl deramo klientų tikrinimo ir veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais dalykiniais santykiais ir vienkartiniais sandoriais ir (arba) operacijomis susijusių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką, kuriomis panaikinamos ir pakeičiamos Gairės JC/2017/371³, dėl didesnės sukčiavimo rizikos ir anonimiškumo nuotolinis kliento tapatybės nustatymas gali būti siejamas su didesne PPTF rizika. Pažymėtina, kad nuotolinis kliento tapatybės nustatymas yra siejamas ir su aukštesne sukčiavimo rizika, dėl šios priežasties kredito unijos turėtų imtis priemonių, siekdamas valdyti riziką, susijusią su kliento tapatybės nustatymo jam fiziškai nedalyvaujant procesu, ir užtikrinti, kad toks kliento tapatybės nustatymas atitiktų teisės aktų reikalavimus. Lietuvos bankas rekomenduoja kredito unijoms susipažinti su Sukčiavimo ir neteisėtų finansinių paslaugų teikimo rizikos ir prevencijos apžvalga⁴, kurioje pateikiami išsamesni ir detalesni galimi sukčiavimo prevencijos ir neteisėtų finansinių paslaugų teikimo nustatymo veiksmai.

Pažymėtina, kad atlikdamos nuotolinį kliento tapatybės nustatymą kredito unijos privalo užtikrinti, jog tapatybės nustatymas atitiktų reikalavimus, nurodytus Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2016 m. lapkričio 30 d. įsakyme Nr. V-314 „Dėl Techninių reikalavimų kliento tapatybės nustatymo procesui, kai tapatybė nustatoma nuotoliniu būdu, naudojantis elektroninėmis priemonėmis, leidžiančiomis tiesioginio vaizdo perdavimą, patvirtinimo“.

Dėl teroristų finansavimo rizikos

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. gegužės 10 d. rezoliucija „Dėl Rusijos Federacijos veiksmų Ukrainoje pripažinimo genocidu ir specialiojo tarptautinio baudžiamojo tribunolo įsteigimo Rusijos agresijos nusikaltimui ištirti“ Nr. XIV-1070 Rusijos Federacijos karą prieš Ukrainą pripažino Ukrainos tautos genocidu, o Rusijos Federacija pripažinta terorizmą remiančia ir vykdančia valstybe, teroristų finansavimo rizika kredito unijų sektoriuje gali didėti. A. Lukašenkos režimui organizuojant neteisėtos migracijos srautus iš Vidurio Rytų ir Afrikos šalių į ES, per Baltarusiją į Lietuvą pateko asmenų iš valstybių, sietinų su didesne teroristų finansavimo rizika (Irakas, Kongas, Sirija, Afganistanas). Irake aktyviai veikia teroristinės ir ekstremistinės organizacijos „Islamo valstybė“, „Kurdistano darbininkų partija“ ir išpuolius prieš NATO šalių pajėgas Irake vykdančios sukurtos šiitų grupuotės. Nors, remiantis Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2023 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimo ataskaita⁵, Lietuvoje terorizmo grėsmė yra maža, tačiau išlieka pavienių radikalizuotų

¹ <https://www.lb.lt/lt/apzvalgos-ir-leidiniai/category.85/series.4357>.

² <https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvos-banko-nurodymai-del-sankciju-pinigu-plovimo-ir-teroristu-finansavimo-prevencijos>.

³ https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Guidelines/2021/Guidelines%20on%20ML-TF%20risk%20factors%20%28revised%29%202021-02/Translations/1016933/Guidelines%20ML%20TF%20Risk%20Factors_LT.pdf.

⁴ <https://www.lb.lt/lt/leidiniai/sukciavimo-ir-neteisetu-finansiniu-paslaugu-teikimo-rizika-ir-prevencija>.

⁵ https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2023/03/Gresmiu-nacionaliniam-saugumui-vertinimas-2023_LT.pdf.

asmenų nusikalstamos veiklos rizika. Šioje ataskaitoje taip pat nurodoma, kad Baltarusija ir toliau naudoja migraciją kaip politinio spaudimo priemonę prieš ES. Neatmestina, kad į Lietuvą nelegaliai bandančių patekti migrantų sraute yra grėsmė valstybės saugumui ar viešajai tvarkai keliančių asmenų. Svarbu pažymėti, kad nors terorizmo grėsmė Lietuvoje išlieka žema, tačiau kredito unijų sektoriuje 2022 m. neženkliai didėjo klientų, kurie yra valstybių, sietinų su aukšta teroristų finansavimo rizika, piliečiai, skaičius, sektorius taip pat aptarnauja klientus, kurie yra kitų valstybių, kurios sietinos su didesne teroristinių aktų grėsme, piliečiai ir rezidentai (pvz., Jungtinė Karalystė, Vokietija, Prancūzija ir kt.). Kredito unijų sektorius aptarnauja labdaros ir paramos fondų veikla užsiimančius klientus, kurie gali būti siejami su didesne teroristų finansavimo veikla, todėl kredito unijoms rekomenduojama įvertinti poreikį turėti proporcingas ir tinkamas priemones teroristų finansavimo rizikai valdyti.

Dėl klientų, keliančių aukštą PPTF riziką

2022 m. sektorius vis didesne apimtimi teikia paslaugas juridiniams asmenims, įskaitant kitas finansų įstaigas. Pažymėtina, kad juridinių asmenų aptarnavimas reikalauja didesnio finansų įstaigos įsitraukimo siekiant tinkamai nustatyti kliento ir jo atstovo tapatybę, užtikrinti, kad kliento informacija yra gauta iš patikimo ir nepriklausomo šaltinio, o kitų finansų įstaigų aptarnavimas kelia aukštesnę PPTF riziką. Svarbu akcentuoti, kad užmegzdamos dalykinius santykius su subjektais, kurių veikla susijusi su finansinių paslaugų teikimu, kredito unijos turėtų įvertinti PPTF riziką ir tokių klientų taikomas kontrolės priemones šiai rizikai valdyti. Pažymėtina, kad toks vertinimas neturėtų apsiriboti PPTF prevencijos politikų ir procedūrų surinkimu, o turėtų būti atliekamas išsamiai, išvados dokumentuojamos, pats vertinimas neturėtų būti formalus, pvz., paremtas kliento įsivertinimu ir pan. Siekiant geriau suprasti tokių klientų keliamą PPTF riziką ir įvertinti jų taikomų PPTF prevencijos priemonių veiksmingumą bei efektyvumą, labai svarbu gauti informaciją apie tokių klientų aptarnaujamų klientų portfelį, ekonomines veiklas, jiems teikiamas paslaugas, geografinį klientų pasiskirstymą ir pan.

Dėl vidaus kontrolės priemonių

Atkreipiame kredito unijų dėmesį į tai, kad vykdydamos veiklą kredito unijos privalo laikytis teisės aktuose nustatytų reikalavimų, reguliariai vertinti nustatytų vidaus kontrolės procedūrų ir priemonių PPTF prevencijos srityje efektyvumą ir su tuo susijusius procesus bei imtis veiksmų, kad PPTF prevencijos reikalavimai būtų vykdomi.

Akcentuotina, kad kredito unijos, siekdamos įgyvendinti teisės aktų reikalavimus, turi užtikrinti pakankamą išteklių PPTF prevencijos funkcijoms vykdyti kiekį bei darbuotojų kompetencijos gerinimą PPTF prevencijos srityje. Lietuvos banko mokymai aktualiomis PPTF prevencijos temomis vyksta per VŠĮ Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centrą⁶, Lietuvos bankas taip pat reguliariai organizuoja atitikties specialistų susitikimus, kuriuose pristatoma informacija apie sektoriams aktualią PPTF riziką, teisėkūros naujoves ir kitus svarbius klausimus. Lietuvos bankas tikisi, kad kredito unijų vadovai užtikrins, jog už PPTF prevenciją atsakingi kredito unijų darbuotojai aktyviai dalyvaus Lietuvos banko rengiamuose atitikties susitikimuose ir kituose mokymuose.

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta šiame kredito unijų sektoriaus dėmesį atkreipiančiame rašte, raginame įvertinti nurodytą PPTF riziką ir užtikrinti, kad kredito unijos taiko tinkamas ir pakankamas PPTF prevencijos priemones šiai PPTF rizikai identifikuoti ir jai valdyti.

⁶ Daugiau informacijos apie VŠĮ Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centro organizuojamus mokymus galima rasti: <https://amlcenter.lt/mokymai-ir-renginiai/>.